

Володавська Олена Сергіївна,
кандидат юридичних наук, доцент
(Харківський національний університет внутрішніх справ)

УДК 343.3

ІСТОРИЧНИЙ АСПЕКТ СТАНОВЛЕННЯ КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПЕРЕВИЩЕННЯ ПОВНОВАЖЕНЬ СЛУЖБОВОЮ ОСОБОЮ ЮРИДИЧНОЇ ОСОБИ ПРИВАТНОГО ПРАВА НЕЗАЛЕЖНО ВІД ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВОЇ ФОРМИ

В статті розглянуто історичний шлях виникнення кримінальної відповідальності за перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми. Проаналізовано історичний досвід запобігання цьому злочину в різні часи.

Ключові слова: *корупція, службова особа, корупційне правопорушення, перевищення повноважень, службова особа юридичної особи приватного права.*

Корупція – це стародавнє явище, яке перетворилось у глобальну проблему не тільки для України, але й для світового співтовариства в цілому. Дослідження корупції має досить тривалу історію, але науковці й на теперішній час намагаються знайти причини корупції і способи її обмеження.

Саме вивчення досвіду попередніх поколінь у створенні та розвитку правової системи дає змогу, з одного боку, уникнути помилок, притаманних минулим етапам розвитку, а з іншого, – проаналізувати досягнення цих епох і адаптувати їх до сучасної правової реалії [1, с. 254].

Питанням запобігання та протидії корупції присвячено багато праць знаних науковців. Значний внесок в цьому напрямку було зроблено такими вченими, як П. П. Андрушко, О. Ф. Бантишев, Б. В. Волженкін, А. В. Галахова, О. О. Дудоров, А. А. Жижиленко, Б. В. Здравомислов, В. Ф. Кириченко, М. Й. Коржанський, М. Д. Лисов, Ю. І. Ляпунов, П. С. Матишевський, М. І. Мельник, А. Б. Сахаров, О. Я. Светлов, В. І. Соловійов, А. Н. Трайнін, М. І. Хавронюк, П. С. Яні та ін.

Метою даної статті є з'ясування історичних витоків виникнення кримінальної відповідальності за перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми.

Про факти корупції є згадки ще в Старому й Новому Заповітах. Перша згадка про корупцію міститься в пам'ятці державності – архівах Стародавнього Вавилону. Документи, у яких є згадування про службову злочинність, датовано другою половиною XXIV ст. до н. е. (епоха шумерів і семітів). З огляду на історію, хабарництво згадується в російських літописах XIII ст. Перше законодавче

обмеження корупційних дій належить Івану III. А його онук Іван IV (Грозний) уперше ввів страту як покарання за надмірність у хабарах (хабарництво) [2, с. 14].

У період правління Івана IV поняття корупції та хабарництва фактично ототожнювались. За «Судебником» 1550 р. хабарництво було визнане кримінальним злочином. «Тільки в день Світлого Воскресіння дозволялося суддям та урядовцям разом з червоним яйцем приймати в дар і кілька десятків...» [3, с.77].

Вітчизняні історики знайшли багато цікавих документів, які свідчать про намагання наших предків протидіяти корупції у стародавні часи. У Запорізькій Січі Велика екстрадинаційна Рада у своєму присуді від 23 грудня 1764 року зазначила, що згідно з військовим уставом отаманам та старшинам забороняється на особисті потреби використовувати військову казну під страхом «смертного штрафу». А у випадку, якщо отаман куреня веде себе «не справно», або потаєє злодіям, він підлягає покаранню і наступного разу не може бути обраний отаманом [4, с. 12].

Спираючись на документальні дані, можна стверджувати, що зміна державного ладу і форми правління в Російській Імперії в жовтні 1917 року не ліквідувала корупцію як явище, проте сформувала лицемірне відношення до неї, що чимало сприяло укоріненню останньої. Декрет РНК «Про хабарництво» від 8 травня 1918 р. став першим у Радянській Росії правовим актом, що передбачав кримінальну відповідальність за хабарництво (позбавлення волі на термін не менше п'яти років, сполучений із примусовими роботами на той же термін) [5, с. 50].

Відповідно до прийняття у 1922 р. Кримінального кодексу РСФСР Всеукраїнським Центральним Виконавчим Комітетом 23 серпня 1922 р. був затверджений Кримінальний кодекс УРСР, що був введений в дію з 15 вересня 1922 р. [6]. З метою встановлення єдиного кримінального законодавства і каральної політики всіх радянських республік в основу КК УРСР 1922 було покладено КК РСФРР.

КК УРСР складався з двох частин – Загальної (5 глав) і Особливої (8 глав), що вміщували 227 статей. Загальна частина КК УРСР повністю збігалася із Загальною частиною КК РСФРР.

Особливою частиною КК були передбачені такі види злочинів: державні, що подіялись на контрреволюційні (ст. 57-73) і злочини проти порядку управління (ст. 74-104); посадові (ст. 105-118); злочини, пов'язані з порушенням правил про відокремлення церкви від держави (ст. 119-1254); господарські (ст. 126-141); злочини проти життя, здоров'я волі та гідності особи (ст. 142-179); майнові (ст. 180-199); військові (ст. 200-214); злочини, що стосуються народного здоров'я, суспільної безпеки і громадського порядку (ст. 215-227).

У Главі II Особливої частини КК «Посадові (службові) злочини» була передбачена кримінальна відповідальність за зловжи-

вання владою (ст. 105), перевищення влади (ст. 106), бездіяльність влади (ст. 107), недбале ставлення до служби (ст. 108), дискримінація влади (ст. 109), зловживання владою, перевищення або бездіяльність влади і недбале ставлення до служби при обтяжуючих обставинах (ст. 110), постанова суддями з корисливих або інших особистих видів неправосудного вироку (ст. 111), незаконне затримання, незаконний привід, а також примушування до дачі показань при допиті шляхом застосування незаконних заходів з боку, що виробляє слідство або дізнання (ст. 112), присвоєння посадовою особою грошей чи інших цінностей, що знаходяться в його веденні в силу його службового становища (ст. 113), одержання хабара (ст. 114), провокація хабара (ст. 115), службове підроблення (ст. 116), розголошення посадовими особами не підлягають оголошенню відомостей (ст. 117), неподання посадовими особами в строк за вимогою центральних або місцевих властей необхідних відомостей, довідок, звітів тощо, представлення яких для них обов'язково за законом (ст. 118).

Таким чином можна зробити висновок, що у КК УРСР 1922 року був закріплений доволі вичерпний перелік службових злочинів. Прообразом сучасної норми, яка передбачає відповідальність за перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми можна вважати ст. 105 та ст. 106 КК УРСР 1922 року.

Згідно зі ст. 105 КК зловживанням владою вважалось вчинення службовою особою дій, які вона могла вчинити лише завдяки своєму службовому становищу і які, не будучи викликані міркуваннями службової необхідності, потягли за собою порушення правильної роботи установи чи підприємства, або громадського порядку, або приватних інтересів окремих громадян. Таке діяння каралось позбавленням волі або примусовими роботами на строк до одного року або звільненням з посади. Кваліфікуючими ознаками цього злочину визнавались спричинення злочином особливо тяжких наслідків або вчинення його посадовою особою з корисливих або інших особистих мотивів. Покарання за цей злочин було передбачено у вигляді позбавлення волі на строк не нижче одного року з суворою ізоляцією.

Згідно зі ст. 106 КК перевищенням влади вважалось вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих йому законом прав і повноважень. Це діяння каралось покараннями, передбаченими 1-й і 2-й ч. 105-ї статті. Відповідальність за ч. 2 ст. 106 наставала, якщо перевищення влади супроводжувалося насильством, застосуванням зброї або особливо мученицькими або ображають особисту гідність потерпілих діями. Таке діяння каралось позбавленням волі на строк не нижче трьох років, а при особливо обтяжуючих обставинах – вищою мірою покарання.

Була передбачена й окрема норма, що передбачала відповідальність за ці діяння при обтяжуючих обставинах. Так, згідно зі ст. 110 КК зловживання владою, перевищення або бездіяльність влади і недбале ставлення до служби, якщо в результаті таких

діянь настав розлад центральних або місцевих господарських апаратів виробництва, розподілу або постачання, або розлад транспорту, постановлення явно невігідних для держави договорів або угод, або всякий інший підрив і марнування державного надбання на шкоду інтересам трудящих, каралось позбавленням волі на строк не нижче п'яти років з суворою ізоляцією, а при особливо обтяжуючих обставинах – вищою мірою покарання.

У КК було надано визначення суб'єкта цих злочинів – службової особи. Під службовими особами розумілись особи, що займають постійні чи тимчасові посади в будь-якій державній (радянській) установі або підприємстві, а також в організації або об'єднанні, що має за законом певні права, обов'язки та повноваження у здійсненні господарських, адміністративних, освітніх і інших загальнодержавних завдань.

Кримінальний кодекс Російської Соціалістичної Федеративної Радянської Республіки редакції 1926 року – масштабна редакція Кримінального кодексу РСФРР 1922 року, прийнята постановою ВЦВК 22 листопада 1926, яка по суті означала прийняття нового кримінального кодексу. Чинний з 1 січня 1927 [7], і з численними змінами і доповненнями діяв, поки 1 січня 1961 року в силу не вступив, прийнятий 27 жовтня 1960 Кримінальний кодекс РСФРР 1960 року [8]. В цей же період в УРСР діяв КК УРСР 1927 року.

У КК УРСР 1927 року кримінальна відповідальність за посадові (службові) злочини була передбачена в Главі III. Порівняно з КК УРСР 1922 року розглядувані нами статті набули змін.

Згідно зі ст. 109 КК зловживанням владою або службовим становищем визнавались такі дії службової особи, які вона могла вчинити виключно завдяки своєму службовому становищу і які, не були викликаними міркуваннями службової необхідності, мали своїм наслідком явне порушення правильної роботи установи чи підприємства або заподіяли йому майнову шкоду, або спричинили за собою порушення громадського порядку або охоронюваних законами прав та інтересів окремих громадян, якщо ці дії відбувались посадовою особою систематично або з міркувань корисливих, або іншої особистої зацікавленості, або хоча б і не спричинили, але завідомо діяв посадової особи могли спричинити за собою тяжкі наслідки, тягне за собою позбавлення волі з суворою ізоляцією на строк не нижче шести місяців.

Як бачимо, окрім відповідальності за зловживання владою з'явилась відповідальність й за зловживання службовим становищем. Для настання відповідальності не обов'язковим було спричинення реальної шкоди, достатньо було лише можливість її спричинення. Норма була доповнена вказівкою на систематичне вчинення такого діяння та на його мотив – корисливий або іншу особисту зацікавленість.

Згідно зі ст. 110 КК перевищенням влади або службових повноважень вважалось вчинення дій, які явно виходять за межі прав і повноважень, наданих законом здійснює їх, за наявності

ознак, передбачених у попередній статті. Це діяння каралось позбавленням волі з суворою ізоляцією на строк не нижче шести місяців. Якщо ж перевищення влади чи повноважень супроводжувалося насильством, застосуванням зброї або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, то була передбачена та ж міра покарання з підвищенням у виняткових випадках аж до розстрілу.

Відповідно до аналізованої норми кримінально караним визнавалось як перевищення влади так й перевищення службових повноважень. Не зрозумілим які саме ознаки мались на увазі при посиланні законодавця на ст. 109 КК.

Залишилась норма, що передбачала відповідальність за зловживання владою, перевищення або бездіяльність влади і халатне ставлення до службових обов'язків, якщо в результаті їх настав розвал керованого посадовою особою центрального апарату управління або таких же господарських державних апаратів виробництва, торгівлі, кредиту та транспорту (ст. 112 КК). Каралось це діяння позбавленням волі з суворою ізоляцією на строк не нижче двох років, а при особливо обтяжуючих обставинах (корислива зацікавленість, підробки, розкрадання майна, хабарництво тощо) – аж до розстрілу.

Позитивним є встановлення переліку обставин, що обтяжували вчинення цього злочину, але все одно він не був вичерпним.

Позитивним була спроба законодавця відмежувати злочинні діяння від дисциплінарних проступків. Про це йдеться у ч. 3 ст. 112 КК: «у всіх інших випадках зловживання владою або службовим становищем, перевищення влади або службових повноважень, бездіяльності влади та недбалого ставлення до обов'язків, які не підпадають під ознаки цієї статті та попередніх статей (109 – 111), – дисциплінарне стягнення, що накладається відповідними органами».

Зазнало змін й поняття посадової особи, що було закріплено у примітці до ст. 112 КК. Під посадовими особами розуміються особи, що займають постійні чи тимчасові посади в державній (радянській) установі, підприємстві, а також в організації або об'єднанні, на які покладені законом певні обов'язки, права і повноваження у здійсненні господарських, адміністративних, професійних чи інших загальнодержавних завдань. Посадові особи професійних спілок за скоєні ними службові злочини (розтрата, хабар і т.д.), якщо вони притягнуті до відповідальності за постановами професійних спілок, відповідають як за злочини посадові.

Тобто розширив коло осіб, що можуть бути визнані посадовими особами та притягатися до відповідальності за посадові злочини.

У Кримінальному кодексі Української РСР 1960 року були систематизовані кримінально-правові норми, що діяли на території УРСР. Кодекс було прийнято Верховною Радою УРСР 28 грудня 1960 року і введено в дію з 1 квітня 1961 року [8]. Він був розроб-

лений відповідно до Основ кримінального законодавства Союзу РСР і союзних республік (1958).

Відповідальність за службові злочини була передбачена Главою VII КК. До таких злочинів відносились зловживання владою або службовим становищем (ст. 165), перевищення влади або службових повноважень (ст. 166), недбалість (ст. 167), одержання хабара (ст. 168), посередництво в хабарництві (ст. 169), дача хабара (ст. 170), провокація хабара (ст. 171), службовий подлог (ст. 172).

Позитивним було закріплення в окремій статті визначень понять, що вживаються у статтях цієї глави (ст. 164 КК).

Так, під службовими особами розумілися особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також займають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форм власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням.

Під службовими особами, які займають відповідальне становище, розумілися особи, зазначені у ч. 1 ст. 164 КК, посади яких згідно зі статтею 25 Закону України «Про державну службу» віднесені до третьої, четвертої, п'ятої, шостої категорій, а також судді, прокурори і слідчі [9]. Під службовими особами, які займають особливо відповідальне становище, розумілися особи, зазначені у частині 1 статті 9 Закону України «Про державну службу», та особи, посади яких згідно з статтею 25 цього ж Закону віднесені до першої і другої категорій.

Істотною шкодою, якщо вона полягає в заподіянні матеріальних збитків, вважається така шкода, яка в п'ять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, а тяжкими наслідками за тієї ж умови вважається шкода, яка в двадцять п'ять і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Великим розміром хабара вважався такий, що в 2,5 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян, особливо великим – такий, що в 7,5 і більше разів перевищує неоподатковуваний мінімум доходів громадян.

Згідно зі ст. 165 КК зловживання владою або службовим становищем, тобто умисне, з корисливих мотивів, іншої особистої зацікавленості або в інтересах третіх осіб, використання посадовою особою влади чи посадового становища всупереч інтересам служби, якщо воно завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або охоронюваним законом правам та інтересам окремих фізичних чи юридичних осіб – каралось позбавленням волі на строк від двох до п'яти років або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – каралось позбавленням волі на строк від п'яти до восьми років з конфіскацією

майна або без такої, з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років.

Згідно зі ст. 166 КК перевищення влади або службових повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй законом прав і повноважень, якщо воно завдало істотної шкоди державним чи громадським інтересам або охоронюваним законом правам та інтересам окремих фізичних чи юридичних осіб, – каралось позбавленням волі на строк від двох до п'яти років або виправними роботами на строк до двох років, з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Перевищення влади або службових повноважень, якщо воно супроводжувалось насильством, застосуванням зброї або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, – каралось позбавленням волі на строк від трьох до восьми років з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років.

Дії, передбачені частинами 1 або 2 цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, – карались позбавленням волі на строк від п'яти до дванадцяти років з позбавленням права займати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до п'яти років.

У цей період основним нормативним актом, який регламентував правові та організаційні засади здійснення боротьби з корупцією в Україні, був Закон України «Про боротьбу з корупцією», прийнятий Верховною Радою України 5 жовтня 1995 року [10]. Закон визначає поняття корупції, встановлює коло суб'єктів корупційних діянь та перелік органів, уповноважених на боротьбу з корупцією в Україні.

Адміністративно-правовий механізм боротьби з корупцією включає в себе встановлення норм права, які забороняють вчинення корупційних діянь, а також запровадження заходів адміністративно-правової відповідальності у випадку їх скоєння, визначення переліку правоохоронних органів, що ведуть боротьбу із корупцією та їх повноважень.

Постановою Кабінету Міністрів України від 24.04.1997 року № 388 затверджено План заходів організаційного забезпечення реалізації Національної програми боротьби з корупцією, яка розрахована на 5 років та передбачає як заходи щодо припинення вказаних правопорушень і притягнення винних до відповідальності, так і заходи по запобіганню їм та усуненню умов і обставин для їх скоєння. Вже сам статус даної Програми як Національної визначає її широкомасштабність та важливість у боротьбі з корупцією в Україні.

Про необхідність подолання корупції, як основного завдання органів державної влади на сучасному етапі державотворення в Україні, йдеться також в Указах Президента України від 24.04.1998 року «Про Концепцію боротьби з корупцією на 1998-2005 роки» та «Про першочергові заходи щодо реалізації

Послання Президента України до Верховної Ради України», Україна: поступу у ХХІ сторіччя. Стратегія економічного та соціального розвитку на 2000-2004 роки» від 23 лютого 2000 року та в ряді інших нормативних документах.

1 вересня 2001 року набрав чинності новий Кримінальний кодекс України, у Розділі XVII Особливої частини якого була передбачена відповідальність за «Злочини у сфері службової діяльності» [11]. До таких злочинів відносились зловживання владою або службовим становищем (ст. 364), перевищення влади або службових повноважень (ст. 365), службове підроблення (ст. 366), службова недбалість (ст. 367), одержання хабара (ст. 368), давання хабара (ст. 369), провокація хабара (ст. 370).

Ст. 365 КК перевищення влади або службових повноважень не зазнала істотних змін порівняно зі ст. 166 КК 1960 року.

Так, згідно зі ст. 365 КК перевищення влади або службових повноважень – це умисне вчинення службовою особою дій, які явно виходять за межі наданих їй прав чи повноважень, якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, або державним чи громадським інтересам, або інтересам юридичних осіб, – карається виправними роботами на строк до двох років, або обмеженням волі на строк до п'яти років, або позбавленням волі на строк від двох до п'яти років, із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Перевищення влади або службових повноважень, якщо воно супроводжувалося насильством, застосуванням зброї або болісними і такими, що ображають особисту гідність потерпілого, діями, – карається позбавленням волі на строк від трьох до восьми років із позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Дії, передбачені частинами першою або другою цієї статті, якщо вони спричинили тяжкі наслідки, – караються позбавленням волі на строк від семи до десяти років з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

КК 2001 р. вживає термін «службова особа», яке за своїм змістом є ідентичним такому ж поняттю, яке вживалось у КК 1960 р. Загальне поняття службової особи дано у п. 1 примітки до ст. 364 КК. Закон про кримінальну відповідальність визнає певних осіб службовими незалежно від сфери їх діяльності. Такими можуть бути визнані особи, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно чи тимчасово на підприємствах, в установах чи організаціях незалежно від форми власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальним повноваженням. Службовими особами також визнаються іноземці або особи без громадянства, які виконують обов'язки, зазначені в пункті 1 цієї примітки.

Аналіз попередніх Кримінальних кодексів дає підстави стверджувати, що кримінальну відповідальність за перевищення влади або службових повноважень наставала не залежно від форми власності підприємства, установи або організації на якому працювала службова особа. Перші спроби виокремити відповідаль-

ність службових осіб юридичної особи приватного права були зроблені у Законі України № 1508-VI від 11.06.2009 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» [12]. Згідно з цим законом Особливу частину пропонувалось доповнити розділом VII-A «Злочини у сфері службової діяльності в юридичних особах приватного права та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг». До цього розділу запропоновано віднести наступні злочини: зловживання повноваженнями (235-1), перевищення повноважень (ст. 235-2), зловживання повноваженнями особами, які надають публічні послуги (ст. 235-3), комерційний підкуп (ст. 235-4), підкуп особи, яка надає публічні послуги (ст. 235-5).

Згідно зі ст. 235-2 КК перевищення повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою юридичної особи приватного права дій, які явно виходять за межі наданих повноважень, якщо вони заподіяли істотну шкоду охоронюваним законом правам та інтересам окремих громадян, юридичних осіб, інтересам суспільства чи держави, – карається виправними роботами на строк до одного року або обмеженням волі на строк до трьох років, або позбавленням волі на строк до трьох років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Те саме діяння, якщо воно спричинило тяжкі наслідки, – карається обмеженням волі на строк до п'яти років або позбавленням волі на строк від чотирьох до семи років, з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

Цей закон втратив чинність на підставі Закону України № 2808-VI від 21.12.2010 «Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції» [14].

Чинний Кримінальний кодекс України було доповнено статтею 365-1 згідно із Законом № 3207-VI від 07.04.2011 «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення» [14]. Цей злочин передбачено у Розділі XVII Особливої частини Кримінального кодексу України «Злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг».

Стаття 365-1 КК має назву «Перевищення повноважень службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми». Перевищення повноважень, тобто умисне вчинення службовою особою юридичної особи приватного права незалежно від організаційно-правової форми дій, які явно виходять за межі наданих повноважень, якщо вони завдали істотної шкоди охоронюваним законом правам, інтересам окремих громадян, державним чи громадським інтересам, інтересам юридичних осіб, – карається штрафом від трьох тисяч до п'яти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років. Те саме діяння, якщо воно спричи-

нило тяжкі наслідки, – карається штрафом від десяти тисяч до двадцяти тисяч неоподатковуваних мінімумів доходів громадян з позбавленням права обіймати певні посади чи займатися певною діяльністю на строк до трьох років.

З вищевикладеного можна зробити наступні висновки. Відповідальність за корупційні правопорушення має давню історію. Перше законодавче обмеження корупційних діянь належить Івану III. Кримінальна відповідальність за перевищення влади або службових повноважень передбачалась в усіх попередньо діючих Кримінальних кодексах, але вона наставала не залежно від форми власності підприємства, установи, організації в якій займала певні посади службова особа. Перші спроби виокремити відповідальність службових осіб юридичної особи приватного права були зроблені в 2009 році, але зміни до законодавства так й не набули чинності. Чітке відмежування службових осіб юридичних осіб приватного права та публічного права було закріплено тільки у 2011 році. Вважаю ці законодавчі зміни позитивними, але в той же час дискусійними. Тому питання пов'язані з кримінальною відповідальністю за злочини у сфері службової діяльності та професійної діяльності, пов'язаної з наданням публічних послуг будуть й надалі предметом мого наукового пошуку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Нерсисян А. С. Развитие нормативного регулирования протидії службовій злочинності в Україні / Нерсисян А. С. // Часопис Київського університету права. – 2013. – № 1. – С. 254 – 257.
2. Темнов Е. М. Коррупция. Происхождение современного понятия / Е. М. Темнов // Актуальные проблемы теории и практики борьбы с организованной преступностью в России. Материалы научно-практической конференции (17 – 18 мая 1994 г.). – М. : НИИРИО Моск. ин-та МВД России, 1994, Вып. 3. – С. 14-20.
3. Карамзин Н. М. История Государства Российского. / Кармазин Н. М. – М., 1994. – 234 с.
4. Молдован В. В. Конституційне право: навчальний посібник / В. В. Молдован, В. Ф. Мелашенко. – К., 1996. – 617 с.
5. Кирпичников А. И. Взятка и коррупция в России / А. И. Кирпичников. – Санкт-Петербург: Альфа, 1997. – 350 с.
6. Уголовный Кодекс У.С.С.Р., утвержденный В.У.Ц.И.К. 23 августа 1922 г. – Харьков : Издание Наркомюста У.С.С.Р., 1922. – 50 с.
7. Постановление ВЦИК от 22 ноября 1926 года «О введении в действие Уголовного кодекса РСФСР редакции 1926 года» // СУ РСФСР. – 1926. № 80. – Ст. 600.
8. Об утверждении Уголовного кодекса РСФСР : Закон РСФСР от 27 октября 1960 года // Ведомости Верховного Совета РСФСР. – 1960. – № 40. – Ст. 591.
9. Про державну службу : Закон України від 16 грудня 1993 року № 3723-ХІІ // Відомості Верховної Ради України. – 1993. – № 52. – Ст. 490.
10. Про боротьбу з корупцією : Закон України від 5 жовтня 1995 року № 356/95-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1995. – № 34. – Ст. 266.

11. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=2341-14>

12. Про внесення змін і доповнень до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 11.06.2009 року № 1508-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=150817&test=4/UMfPEGznhhhi>

13. Про визнання такими, що втратили чинність, деяких законів України щодо запобігання та протидії корупції: Закон України від 21.12.2010 року № 2808-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=2808-17>

14. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності за корупційні правопорушення: Закон України від 07.04.2011 року № 3207-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/3207-17>

В статье рассмотрен исторический путь возникновения уголовной ответственности за превышение полномочий служебным лицом юридического лица частного права независимо от организационно-правовой формы. Проанализирован исторический опыт предотвращения этого преступления в разные времена.

Ключевые слова: коррупция, служебное лицо, коррупционное правонарушение, превышение полномочий, должностное лицо юридического лица частного права.

The historical path of a criminal responsibility for abuse of authority by official person of the legal entity of private law, regardless of their legal form, is considered in the article. The historical experience of prevention of this crime at different times is analyzed.

Key words: corruption, an official person, corruption offense, abuse of authority, an official of the legal entity of private law.

Стаття надійшла до редакції 05.10.2013
